

Jól nézünk ki (...?!)
Háztartások helyzete a válság után
TÁRKI MONITOR Jelentések 2014¹
(Kivonat)

A tanulmány-kötetben a szerzők 2014-es TÁRKI Háztartási Monitor felvétel adatainak elemzik a lakosság jövedelmi és munkaerő-piaci helyzetének fontos aspektusait.² Elemzéseik szerint a közfoglalkoztatás kiterjesztése szerepet játszott az egyenlőtlenség mérséklődésében, a **szegénység** mélységének csökkenésében. A közfoglalkoztatással foglalkozó fejezet a **közfoglalkoztatás mértékéről**, a közfoglalkoztatásban érintettek sajátosságairól a közfoglalkoztatási **bérek** összes jövedelmen belüli arányáról, és a programok szociális és munkaerő-piaci kimenet szerinti **eredményességéről** tartalmaz megállapításokat.

Megállapították, hogy kedvező mutatókkal jellemezhető makro környezetben 2012 és 2014 között jelentős (16%-os) reáljövedelem-emelkedés következett be, amely az egyenlőtlenségek a reálbér emelkedésnél kisebb mértékű csökkenésével járt. A jövedelmek emelkedése minden jövedelmi decilist egyaránt érintett, de a legalsó és a legfelső tized részesedése az összes jövedelemből az átlagosnál nagyobb mértékben növekedett. A 2010-2014 közötti időszak egészét vizsgálva, az első két évben a jövedelmi különbségek jelentősen nőttek, a második két évben pedig az egyenlőtlenségek mérséklődtek. 2014-ben a népesség 16,6%-a, 1,6-1,7 millió ember élt jövedelmi szegénységben (háztartásuk ekvivalens nettó havi jövedelme nem haladta meg a 78ezer Ft-ot). A kiterjedtség mértékében 2012-2014 között nem történt jelentős, statisztikailag szignifikáns változás, de a szegénység mélysége enyhült. Emelkedett a szegénység előfordulásának valószínűsége a sokgyermekes családok, a 65 év felettek, az egykeresős családok, valamint a női háztartásfővel élők körében, ezzel szemben csökkent az olyan gyerekes háztartásoké, ahol a szülőkön kívül más felnőtt is él, az egy gyermekes felnőtt háztartásokban élők, a gyermekek, a fiatalok, valamint a romák szegénysége. A Társadalmi Felzárkózási Stratégia indikátorait vizsgálva a súlyos anyagi deprivációban élők aránya 37%-ról 28%-ra, a nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők pedig 15%-ról 9%-ra esett 2012 és 2014 között. A tanulmány-kötet szerint változott a hagyományosan magasabb kockázatú, alacsonyabb státuszú csoportok kockázati karaktere: az alacsony munkaintenzitású háztartások között a munkanélküli háztartásban élők aránya csökkent, és a foglalkoztatottal/foglalkoztatottakkal rendelkező, de alacsony jövedelmű (a még mindig szegénynek minősülő) háztartások aránya a kiterjedt közfoglalkoztatással és a munkanélküli ellátások visszavágásával összefüggésben megnövekedett. Az összefoglaló megállapításaik szerint a változások egyrészt a jól érzékelhető makrogazdasági változások,

¹ Az 1992 óta egyazon módszertannal elvégzett kutatás legutóbbi hullámát az Emberi Erőforrások Minisztérium Szociális ügyekért és társadalmi felzárkózásért felelős Államtitkárságának támogatása tette lehetővé. A kötet bevezetője szerint a 2011-ben elfogadott Nemzeti Felzárkózási Stratégia intézkedéseinek kialakításában, az eredmények mérésében nagyban támaszkodik a TÁRKI felvételének adataira.

A hagyományosnak mondható a jövedelmi egyenlőtlenségeket, a szegénységet és a kirekesztettséget, a fogyasztás jellegzetességeit és a társadalmi sérülékenységet, vagyoni helyzetet, illetve megélhetési nehézségeket tárgyaló fejezetet követően olvashatjuk a felvétel közmunkára vonatkozó kérdéseinek elemzését.

http://www.tarki.hu/hu/research/hm/monitor2014_teljes.pdf (Utolsó letöltés: 2015. júli. 6.)

² Az 5089 elemszámú induló mintából 2011 háztartás-interjú készült. Ezekben a háztartásokban 4420 személy él, közülük 3541-gyel töltötték ki egyéni kérdőívet. Az adatfelvétel sajátosságainak megfelelően az adatok elemzése révén nyert becslések alsó becslésként értékelhetők.

másrészt a társadalompolitikai beavatkozások, köztük a közfoglalkoztatási programok kiterjesztésének a következményei.

Medgyesi Márton Közmunka, közmunkások című tanulmánya szerint a közfoglalkoztatás szociálpolitikai és munkaerő-piaci integrációs célokat szolgál.³ A programok kiterjesztésével párhuzamosan az aktív körűek készpénzes támogatásának feltételeit szigorították, az ellátásokat pedig csökkentették.

A kérdezéskor (2014. szeptember-október) az aktív korúak 1,8%-a végzett közfoglalkoztatást. A kérdezést megelőző évben pedig 5,7% volt a közfoglalkoztatottak aránya, a háztartások 6,7%-ában volt ilyen személy. A kutatás időpontjában a teljes népesség 9,1%-a élt ezekben a háztartásokban. A felvétel időpontjában a közfoglalkoztatottak 80%-a teljes munkaidőben (heti 40 órában), 17%-uk heti 30, 3%-uk pedig heti 20 órában dolgozott. Azok közül, akik az elmúlt évben közfoglalkoztatottak voltak átlagosan 6,2 hónapot, negyedük három hónapot, vagy annál kevesebbet, negyedük pedig 10 hónapot, vagy annál többet végzett közfoglalkoztatást. Azok közül, akik a kérdezést megelőző évben közfoglalkoztatottak voltak a felvétel időpontjában 29%-uk volt alkalmazott, ugyancsak 29%-uk közfoglalkoztatott, 26%-uk munkanélküli, 3%-uk alkalmi munkát végzett, 3%-uk gyeden, vagy gyesen volt, míg 1%-uk nyugdíjas, 8%-uk pedig eltartott volt. Ezek az eredmények viszonylag jelentős munkaerő-piaci reintegrációra utalnak, összevetésük a korábban publikált eredményekkel azonban félrevezető lenne.⁴ A más kutatásokban szereplő, a közfoglalkoztatásból kilépést követő 180. napi munkaerő-piaci státuszt vizsgáló méréshez képest ennek a kutatásnak a kérdése a hosszabb időtávú elhelyezkedés mérését célozza. Ráadásul az adminisztratív adatoktól eltérően a survey az illegális foglalkoztatásba történő elhelyezkedés becsléséhez is megfelelő eszköz lehet.

A közfoglalkoztatásból származó havi jövedelem 22 ezer Ft alatt maradt az érintettek 23%-ánál, egyharmaduknál pedig nem érte el a 2013-ban illetve 2014-ben érvényes teljes munkaidős közfoglalkoztatási bér 50 ezer Ft körüli értékét. A bérek és a munkaidő összevetéséből látszik, hogy a megkérdezettek alulbecsülték a közfoglalkoztatásból származó jövedelmük mértékét. A közfoglalkoztatottak háztartásainak összes jövedelmének átlagosan 12%-át adta a közfoglalkoztatás, és 51%-a származott egyéb munkavégzésből. A társadalombiztosítási (nyugdíj, álláskeresői járadék, anyasági ellátások) és a szociális jövedelmek jövedelmeik 17-18%-át tették ki. Az összes aktív korú egyén jövedelmének szerkezetét vizsgálva a szerző megállapította, hogy esetükben a munkajövedelmek nagyobb részét tették ki a munkajövedelmek (73%), és tőke jövedelmekből is részesültek (4%), társadalombiztosítási jövedelmeik aránya pedig hasonló, mint a közfoglalkoztatottaknál. A közfoglalkoztatásból származó jövedelem fele (49%) jut a népesség legszegényebb, 37%-a a második legszegényebb ötödhöz, 8% jut a közepes jövedelműekhez, a két magasabb ötödhöz pedig 5%. Az FHT és az aktív korúak ellátása a közfoglalkoztatásnál is nagyobb mértékben koncentrálnak a legszegényebb népességcsoportnál.

³ A kötet tanulmányai a közfoglalkoztatás terminus helyett a közmunka elnevezést használják.

Emiatt a kifejezetten a témára fókuszáló fejezetben - az értelmezést nehezítő módon - a közmunka szó kettős jelentésű, a szerző ezt használja általános, a közfoglalkoztatás egészét és a konkrét, a 2011-ig alkalmazott szabályozási konstrukciót takaró jelentésben is.

A vizsgált almintát a teljes minta 6%-át képezte. A kérdések egyrészt a kérdezéskori, másrészt az azt megelőző évben közfoglalkoztatásban résztvevőkhöz szóltak.

⁴ Az összehasonlítás már csak azért is lehetetlen, mert a kérdésből képzett változó megfelelő viszonyítási alapja az érintettek száma lehetne, szemben az elhelyezkedési arányszámmal, ahol a viszonyítási alap leggyakrabban az átlagos zárónapi létszám.

Az érintettek összetételét vizsgálva a kutatás hasonló eredményre jutott, mint a többi. A legfeljebb általános iskolai végzettségűek, a kérdés idején munkanélküliek és inaktívak, a községekben és az Észak-Alföldön élők között a legmagasabb a közfoglalkoztatásban érintettek aránya. A szerzőt meglepte ugyanakkor, hogy a munkanélküliség által hasonlóan sújtott észak-magyarországi régióban az átlagosnál alacsonyabb a közfoglalkoztatottak aránya. A közfoglalkoztatásban résztvevők háztartásaiban élő népességet vizsgálva hasonlókat tapasztalhatunk: felülreprezentáltak a férfiak, a 16-30 évesek, gyermekes háztartásban élők, az alacsony iskolázottságúak, az alsó két jövedelmi ötödbe tartozók, kistélepülésen, illetve Észak-Alföldön lakók és a romák.

Készült a BM KVHÁT Statisztikai, Elemzési és Adatszolgáltatási Osztályán
Budapest, 2015. július